

Ιθαγένεια και Ολυμπιακοί Αγώνες

Ελίνα Ν. Μουσταίρα
Επικ. Καθηγήτρια Νομικού Τμήματος
Πανεπιστημίου Αθηνών

Εισαγωγικά σχόλια

Κατά τα τελευταία έτη παρατηρείται μια ταχεία ανάπτυξη των αποτομένων του αθλητισμού δραστηριοτήτων, μέχρι του σημείου να καθίσταται ο αθλητισμός ένα αυθεντικό «κοινωνικό φαινόμενο». Η κανονιστική ρύθμιση των αθλητικών δραστηριοτήτων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο καθορίζεται, αφενός από εθνικούς κανόνες, γενικούς αλλά και ειδικούς για τον αθλητισμό, αφετέρου συχνά από τις αντίστοιχες Ομοσπονδίες κάθε αθλήματος¹. Η τελευταία περίπτωση είναι όλο και πιο συχνή, με αποτέλεσμα να δημιουργείται, κατά μια άποψη, μια *lex specialis*², μια *lex sportiva*, ήτοι ένα σύνολο αρχών εφαρμοστέων στην επίλυση διαφορών στον αθλητισμό. Οι κυβερνήσεις στις περιπτώσεις αυτές, βασικά δεν παρεμβαίνουν. Ο ρόλος τους είναι κυρίως διαμεσολαβητικός³.

Εθνικές αθλητικές ομάδες – Επιλογή αθλητών με βάση την ιθαγένειά τους

Στις παγκόσμιες αθλητικές οργανώσεις και στους Ολυμπιακούς Αγώνες, είναι περιορισμένος για κάθε κράτος ο αριθμός των συμμετεχόντων αθλητών. Στα ομαδικά αθλήματα, κάθε κράτος συμμετέχει με μία ομάδα, στα δε ατομικά αθλήματα, κατά κανόνα μπορεί να ορίσει μέχρι τρεις αθλητές. Στην περίπτωση των Ολυμπιακών Αγώνων, το δικαίωμα ορισμού των αθλητών που θα συμμετάσχουν εναπόκειται στην κρίση της Εθνικής Ολυμπιακής Επιτροπής του κάθε κράτους. Στους ίδιους τους αθλητές δεν αναγνωρίζεται κατά βάση σχετική αξίωση⁴.

Το γεγονός αυτό, δηλαδή ο περιορισμός των αθλητών που μπορούν να συμμετάσχουν ανά κράτος, έχει σημαντικές συνέπειες για τους αθλητές ατομικά. Προκειμένου να ορισθούν οι αθλητές του κάθε κράτους που θα συμμετάσχουν στη διεθνή αθλητική διοργάνωση, συναγωνίζονται περισσότεροι εντός του κράτους. Στην περίπτωση λοιπόν που σε ένα κράτος περισσότεροι συνυποψήφιοι έχουν επιδόσεις πολύ υψηλές, είναι προφανές

¹ Επισημαίνεται, βεβαίως, ότι σε περισσότερες περιπτώσεις από όσο αυτό θα ήταν επιθυμητό και με αυξανόμενο ρυθμό, οι ρυθμίσεις τους [των Ομοσπονδιών] υπερβαίνουν τα αυστηρώς αθλητικά όρια, αγγίζοντας ζητήματα ανήκοντα στη δικαιοδοσία των κρατικών νομοθετών και προκαλώντας, κατ'αυτόν τον τρόπο, αντιπαραθέσεις Κράτους – Ομοσπονδιών, βλ. και E.A. García Silvero, *Hacia una nueva regulación de los traspasos de los deportistas profesionales en la UE*, *Boletín Mensual Aranzadi Laboral*, num. 12, 2000.

² J.A.R. Nafziger, *International Sports Law as a Process for Resolving Disputes*, *J.C.L.Q.* 45 (1996) 131-132.

³ T. Kerr, *Freedom of movement in sport inside and outside the European Union*, in: *Freizügigkeit im Europäischen Sport* (Hrsg. U. Scherrer/M. Del Fabro), Zürich 2002, 17-18.

⁴ A. Fikentscher, *Nationalmannschaften als Teil des Wirtschaftslebens – Rechtstatsächliche Anmerkungen zur europarechtlichen Privilegierung von Nationalmannschaften*, in: FS W. Fikentscher, Tübingen 1998, 647επ.

ότι κάποιος θα αποκλεισθούν από τη συμμετοχή, ενώ, αν δεν υπήρχε ο αριθμητικός αυτός περιορισμός, θα μπορούσαν να συμμετάσχουν, και μάλιστα με πιθανότητες επιτυχίας⁵ – αν όχι να ανέβουν στο βάθρο, τουλάχιστον να κατακτήσουν π.χ. μια θέση στην εξάδα. Λόγω δηλαδή του περιορισμού αυτού, σε κάποιες περιπτώσεις αποτυγχάνει ο αθλητής, όχι λόγω των αθλητικών του επιδόσεων, αλλά λόγω του ότι είναι πολίτης ενός κράτους με συνυποψήφιους άνω του διεθνούς μέσου όρου⁶.

Όπως είναι προφανές, το γεγονός του αθλητικού συναγωνισμού μεταξύ εθνικών αντιπροσωπευτικών ομάδων, προϋποθέτει και συνεπάγεται, ως εγγενές στοιχείο, κανόνες επιλογής με βάση την ιθαγένεια⁷, κανόνες μιας νομιμοποιημένης θεωρητικά διακριτικής μεταχείρισης. Ή μήπως εν τέλει δεν είναι νομιμοποιημένη η διακριτική αυτή μεταχείριση;

Απαγόρευση διακριτικής μεταχείρισης εντός της ΕΕ

Ειδικά ως προς τα κράτη της ΕΕ, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον το ερώτημα, αν είναι επιτρεπτή η διακριτική μεταχείριση αθλητών με βάση την ιθαγένειά τους. Αν δηλαδή η επιλογή των αθλητών που θα στελεχώσουν τις εθνικές αντιπροσωπευτικές ομάδες σε Ολυμπιακούς Αγώνες, αποκλειστικά μεταξύ των υπηκόων τους, προσκρούει στους κοινοτικούς κανόνες περί ελεύθερης κυκλοφορίας ή είναι εκτός του πεδίου εφαρμογής των τελευταίων.

Το ΔΕΚ αντιμετώπισε σε ορισμένες υποθέσεις-σταθμούς το ζήτημα της επιλογής αθλητών οι οποίοι θα στελέχωναν εθνικές αντιπροσωπευτικές ομάδες, με βάση την ιθαγένειά τους. Το ερώτημα ήταν αν γενικά η επιλογή με βάση ένα τέτοιο κριτήριο θα μπορούσε να θεωρηθεί ως διακριτική μεταχείριση προσκρούουσα στους κανόνες της Συνθήκης ΕΚ.

Στην υπόθεση *Walrave*⁸, το 1974, το ΔΕΚ παρέθεσε μια κατηγορία πρακτικών, τις οποίες περιέγραψε ως «απολύτως αθλητικού ενδιαφέροντος» και ως μη έχουσες «καμμία σχέση με οικονομική δραστηριότητα», άρα ως ευρισκόμενες εκτός του πεδίου της Συνθήκης ΕΚ. Έκρινε ότι οι κανόνες επιλογής αθλητών, με βάση την ιθαγένειά τους, για εθνικές ομάδες συναγωνιζόμενες σε διεθνές επίπεδο, υπάγονταν στην ανωτέρω κατηγορία και άρα μπορούσαν να εφαρμοσθούν χωρίς τον κίνδυνο επικλήσεως του κοινοτικού δικαίου⁹. Αναλόγως έκρινε και στην υπόθεση *Donà*¹⁰, το 1976.

⁵ R. Streinz, Die Freizügigkeit des Athleten, in: Freizügigkeit im Europäischen Sport (Hrsg. U. Scherrer/M. Del Fabro), Zürich 2002, 99, 121.

⁶ A. Fikentscher, in: FS W. Fikentscher, 646, ο οποίος πιστεύει ότι η «αρχή της αθλητικής επιδόσεως» θα έπρεπε να οδηγήσει σε μια ρύθμιση, σύμφωνα με την οποία οι συμμετέχοντες αθλητές θα πρέπει να ορίζονται, ανεξαρτήτως της ιθαγενείας τους, είτε με βάση διεθνώς ενιαία κριτήρια επιδόσεως, είτε με βάση έναν ετησίως εκδιδόμενο κατάλογο παγκόσμιας κατατάξεως αθλητών.

⁷ S. Weatherill, The Helsinki Report on Sport, Eur.L.Rev. 25 (2000) 282, 287.

⁸ Walrave & Koch/Association Union Cycliste Internationale, Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie & Federación Española Ciclismo, Case 36/74, ΣυλλΝομολ. 1974, 1405.

⁹ S. Weatherill, "Fair Play Please!" Recent Developments in the Application of EC Law to Sport, CML Rev. 40 (2003) 51, 56. Επικρίνει τη θέση αυτή του ΔΕΚ ο W. Thöny, Keine Zukunft für Nationalmannschaften?, SpuRt 1999, 177, 178.

¹⁰ Donà/Mantero, C-13/76, ΣυλλΝομολ 1976, 1333.

Η απόφαση του ΔΕΚ στην υπόθεση *Bosman*¹¹, το 1995, καθιέρωσε την ελευθερία μετεγγραφών για τους ποδοσφαιριστές εντός της Κοινότητας και απαγόρευσε κάθε διάκριση λόγω ιθαγενείας των εργαζομένων των κρατών μελών¹². Έκρινε ότι μια τέτοια διάκριση προσέκρουσε στην ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων¹³. Αμέσως μετά την απόφαση αυτή, τέθηκε το ερώτημα αν η απαγόρευση διακρίσεων των αθλητών-εργαζομένων με βάση την ιθαγένεια εφαρμόζεται και αναφορικά με αλλοδαπούς από κράτη μη μέλη της ΕΕ. Σύμφωνα με το άρθρο 28 της Συνθήκης για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο, η οποία υπεγράφη την 2.5.1992 και τέθηκε σε ισχύ την 1.1.1995, οι υπήκοοι των τριών κρατών της ΕΖΕΣ που την υπέγραψαν, δηλαδή του Λιχτενστάιν, της Ισλανδίας και της Νορβηγίας, απολαύουν ισότιμης μεταχείρισης με τους υπηκόους των κρατών της ΕΕ¹⁴.

Στις υποθέσεις *Deliège*¹⁵ και *Lehtonen*¹⁶, τόνισε το ΔΕΚ, ότι οι αθλητικοί αγώνες προϋποθέτουν κάποιους κανόνες. Μεταξύ αυτών, περιλαμβάνονται κανόνες για τη διεξαγωγή των ίδιων των αγώνων, για τη συμμετοχή σε αυτούς, για τους γενικούς όρους συμμετοχής, για την επιλογή των αθλητών που θα συμμετάσχουν σε παγκόσμιες αθλητικές διοργανώσεις και ιδιαίτερος στους Ολυμπιακούς Αγώνες¹⁷. Επισημαίνεται εδώ, ότι τα παγκόσμια πρωταθλήματα και οι Ολυμπιακοί Αγώνες δεν υπάγονται στη δικαιοδοσία του ΔΕΚ.

Επικύρωσε το ΔΕΚ, με τις ανωτέρω αποφάσεις του, τη σταθερή του νομολογία, ότι οι διατάξεις της Συνθήκης ΕΚ για την ελεύθερη κυκλοφορία (άρθρο 39 για τους εργαζόμενους, άρθρο 49 για τους παρέχοντες υπηρεσίες), οι οποίες είναι εφαρμοστέες σε δραστηριότητες οικονομικές, δεν αντιτίθενται σε κανονισμούς ή πρακτικές που αποκλείουν αλλοδαπούς αθλητές από συγκεκριμένες αθλητικές διοργανώσεις για λόγους «μη οικονομικούς», και οι οποίοι λόγοι σχετίζονται με τον ειδικό χαρακτήρα και το πλαίσιο αυτών των διοργανώσεων και άρα αφορούν καθαρά και μόνο τον αθλητισμό¹⁸.

¹¹ C-415/93, ASBL Union Royale Belge des Sociétés de Football Association et autres/Jean Marc Bosman, 15.12.1995. *NoB* 1997, 663, σχόλια *Φραγκάκη, Παναγιωτόπουλου, Παπαλουκά*. Ξεκίνησε ως μια σχετικά ασήμαντη υπόθεση, η οποία όμως είχε σημαντικές συνέπειες, βλ. και *R. Streinz*, Die Auswirkung des EG-Rechts auf den Sport, *SpuRt* 1998, 1, ο οποίος επισημαίνει ότι αυτό δεν είναι καθόλου ασυνήθιστο στο κοινοτικό δίκαιο.

¹² *A. Γραμματικάκη-Αλεξίου*, Η σημασία της αθλητικής ιθαγενείας, *Αρμεν*. 1999, 1397, 1401.

¹³ *W. Weiß*, Trasfersysteme und Ausländerklauseln unter dem Licht des EG-Kartellrechts, *SpuRt* 1998, 97.

¹⁴ Βλ. και *S. Breitenmoser*, Der Einfluss der Personenfreizügigkeit des Europäischen Gemeinschaftsrechts auf Nicht-EU Staaten, *in: Die Freizügigkeit im Europäischen Sport* (Hrsg. U. Scherrer/M. Del Fabro), Zürich 2002, 59, 64-65, ο οποίος αναφέρει ότι όσον αφορά στη νομική προστασία, αρμόδιο για τον δικαστικό έλεγχο της εφαρμογής του δικαίου της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Ζώνης στα κράτη της ΕΖΕΣ, είναι ένα δικαστήριο της ΕΖΕΣ, με έδρα στο Λουξεμβούργο. Το ΔΕΚ είναι το μόνο ερμώδιο για την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου, ακόμη και στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Ζώνης.

¹⁵ C-51/96 et C-191/97, Christelle Deliège/Ligue francophone de judo et disciplines QSBL et autres, 11.4.2000.

¹⁶ C-176/96, Jyri Lehtonen et autres/Fédération royale belge des sociétés de basketball ASBL, 13.4.2000.

¹⁷ *B. Schäfer*, Freizügigkeit aus vereins- und verbandsrechtlicher Sicht, *in: Freizügigkeit im Europäischen Sport* (Hrsg. U. Scherrer/M. Del Fabro), Zürich 2002, 81, 85.

¹⁸ *C. De Kepper*, Freizügigkeit und Sport nach EU-Recht, *in: Freizügigkeit im Europäischen Sport* (Hrsg. U. Scherrer/M. Del Fabro), Zürich 2002, 43, 45.

Αποτελεί ο αθλητισμός οικονομική δραστηριότητα; Ιδιαιτερότητες ολυμπιακού αθλητισμού

Ο όρος «μη οικονομικοί λόγοι», δεν σημαίνει χωρίς χρήματα, αλλά ότι ένα άλλο κριτήριο είναι το πρωταρχικό, το οποίο δικαιολογεί τον σύνδεσμο με την ιθαγένεια. Στις παγκόσμιες αθλητικές διοργανώσεις και στους Ολυμπιακούς Αγώνες, το κριτήριο αυτό είναι ο αντιπροσωπευτικός χαρακτήρας των αθλητικών αγώνων. Αυτό καθίσταται σαφές κατά την εκπροσώπηση των κρατών από τους υπηκόους τους με τις σημαίες και τους εθνικούς τους ύμνους¹⁹.

Το ερώτημα που τίθεται είναι, κατά πόσον πράγματι οι αθλητικές αυτές διοργανώσεις αφίστανται των οικονομικών δραστηριοτήτων, ώστε να μην εφαρμόζονται οι διατάξεις του κοινοτικού δικαίου περί ελεύθερης κυκλοφορίας. Εκφράζεται συχνά από τη θεωρία η άποψη ότι, η αυξανόμενη εμπορικοποίηση των αθλητικών γεγονότων και η συνεπαγόμενη επαγγελματικοποίηση των αθλητών έχουν ως συνέπεια την υποχώρηση του αθλητικού, αγωνιστικού ιδεώδους, έναντι των οικονομικών συμφερόντων²⁰.

Όπως έχει αποφανθεί το ΔΕΚ, μόνον ο αμειβόμενος αθλητισμός αποτελεί τμήμα της οικονομικής ζωής και άρα υπάγεται στις ρυθμίσεις του κοινοτικού δικαίου, όχι όμως ο ερασιτεχνικός αθλητισμός²¹.

Στην αρχή επιτρεπόταν η συμμετοχή στους Ολυμπιακούς Αγώνες, μόνον των ερασιτεχνών αθλητών (κανόνας 26 Ολυμπιακού Χάρτη). Το 1981, έλαβε χώρα μια «απελευθέρωση» του κανόνα αυτού, σύμφωνα με την οποία δόθηκε η δυνατότητα στους αθλητικούς συλλόγους, να συνάπτουν διαφημιστικές συμβάσεις και με τα αντίτιμα αυτών να ιδρύουν ταμείο προς οικονομική εξασφάλιση των αθλητών μετά τον τερματισμό της αθλητικής τους σταδιοδρομίας.

Το 1991, η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή²², κατήργησε τον κανόνα περί δυνατότητας συμμετοχής στους Αγώνες μόνο των ερασιτεχνών αθλητών και επέτρεψε τη συμμετοχή στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1992 και επαγγελματιών [εργαζόμενων] αθλητών. Οι bylaws του κανόνα 45 της Ολυμπιακού Χάρτη απαγορεύουν απλώς σε όλους τους συμμετέχοντες αθλητές, να λαμβάνουν αμοιβή λόγω του ορισμού τους στην Εθνική ολυμπιακή ομάδα ή κατά τη διάρκεια της συμμετοχής στους Ολυμπιακούς

¹⁹ R. Streinz, in: Die Freizügigkeit im Europäischen Sport, 122.

²⁰ B. Heß, Hochleistungssportler zwischen internationaler Verbandsmacht und nationaler Gerichtsbarkeit, ZJP Int. 1996, 371.

²¹ Βλ. όμως και A. Fikentscher, in: FS W. Fikentscher, 645, ο οποίος υποστηρίζει ότι ο ερασιτεχνικός αθλητισμός δεν μένει εκτός του ρυθμιστικού πεδίου του κοινοτικού δικαίου. Επισημαίνει ότι, σύμφωνα με το άρθρο 7 παρα. 2 του Κανονισμού 1612/68 περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των αθλητών εντός της Κοινότητας, οι εργαζόμενοι και οι οικογένειές τους απολαύουν των ίδιων κοινωνικών και φορολογικών ευνοιών όπως και οι υπήκοοι του κράτους μέλους στο οποίο ευρίσκονται. Τονίζει δε, ότι, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στις εύνοιες αυτές περιλαμβάνεται και το δικαίωμα εγγραφής τους σε αθλητικό σύλλογο και, αναλόγως των επιδόσεών τους, να συμμετέχουν και σε αθλητικές διοργανώσεις.

²² Η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή, σύμφωνα με τον Κανόνα 1 της Ολυμπιακής Χάρτας, αποτελεί την ανώτατη αρχή του Ολυμπιακού Κινήματος. Το Κίνημα αυτό είναι ένας ισχυρός μη κυβερνητικός θεσμός. Λεπτομέρειες για τον ρόλο που έχει παίξει στον προσδιορισμού πλαισίου στο διεθνές αθλητικό δίκαιο, αναφέρει ο J.A.R. Nafziger, International Sports Law: A Replay of Characteristics and Trends, 86 A.J.I.L. 489, 491 επ. (1992).

Αγώνες. Στην πράξη, όμως, παρατηρείται ότι οι περιπτώσεις μη συμμορφώσεως προς την απαγόρευση αυτή, έμειναν χωρίς κυρώσεις²³.

Παρατηρείται ότι ούτως ή άλλως επιτυγχάνεται η χρηματοδότηση των εθνικών και διεθνών αθλητικών συλλόγων, με την πώληση των δικαιωμάτων αναμεταδόσεως των αθλητικών αγώνων σε τηλεοπτικούς σταθμούς²⁴ καθώς και με την «ένταξη» των αθλητικών διοργανώσεων στην διαδικασία της αγοράς, μέσω των χορηγικών συμβάσεων²⁵. Κατά την άποψη αυτή, ο στενός αυτός σύνδεσμος μεταξύ αθλητικής και οικονομικής επιτυχίας, δεν επιτρέπει πλέον σε πολλές περιπτώσεις ολυμπιακών αθλημάτων τον διαχωρισμό μεταξύ αθλητικών και οικονομικών χαρακτηριστικών, κατά τη στελέχωση των εθνικών ομάδων-αντιπροσωπειών.

Διεθνές Αθλητικό Δικαστήριο

Το 1983, η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή ίδρυσε ένα Διαιτητικό Αθλητικό Δικαστήριο (ΔΑΔ), σύμφωνα με τις ρυθμίσεις του ελβετικού δικαίου. Έδρα του είναι η Λωζάννη και έχει δύο μόνιμες εγκαταστάσεις στο Σίδνεϋ και στη Νέα Υόρκη. Μεταξύ των κυριότερων ζητημάτων επί των οποίων αποφαινεται, είναι νομικές διαφωνίες κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων. Όλοι οι συμμετέχοντες στους Ολυμπιακούς Αγώνες οφείλουν να υπογράψουν μια ιδιαίτερη συμφωνία με τη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή, περί αποδοχής της δικαιοδοσίας του ΔΑΔ²⁶.

Η μεγάλη σημασία του ΔΑΔ στο χώρο των αθλητικών διοργανώσεων, αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι, ενώ είναι ανεξάρτητο από οποιαδήποτε αθλητική ομοσπονδία, προβλέπεται συχνά στα καταστατικά των Διεθνών Αθλητικών Ομοσπονδιών καθώς και στις συμβάσεις που συνάπτουν αυτές με κορυφαίους αθλητές, ότι το ΔΑΔ θα αποφαινεται σε τελευταίο βαθμό²⁷.

Τα εθνικά δικαστήρια και άλλες κρατικές αρχές, κατά κανόνα αναγνωρίζουν και εκτελούν τις αποφάσεις του ΔΑΔ, κυρίως με βάση τη Σύμβαση του ΟΗΕ για την Αναγνώριση και Εκτέλεση Αλλοδαπών Διαιτητικών Αποφάσεων, της 10.6.1958. Τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης αναγνωρίζουν το καθεστώς του ΔΑΔ, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Αναγνώριση της Νομικής Προσωπικότητας Διεθνών Μη Κυβερνητικών Οργανισμών, του 1986. Άγνωστο παραμένει το κατά πόσον τα εθνικά δικαστήρια θα είναι διατεθειμένα να παραιτηθούν οποιασδήποτε δικαστικής εκτιμήσεως, αποφάσεως του ΔΑΔ, σε περίπτωση που αυτή αντιβαίνει προφανέστατα σε θεμελιώδες δημόσιο συμφέρον ή στην περίπτωση που ανακύπτουν ζητήματα δικαιοδοσίας του ΔΑΔ ή οικονομικών παρατυπιών κατά τη διάρκεια μιας διαιτητικής διαδικασίας²⁸.

²³ A. Fikentscher, in: FS W. Fikentscher, 643 σημ. 41.

²⁴ Σχετικά με τα ζητήματα αυτά, βλ. και A.K. Schnyder, Zum Veranstalterbegriff im deutschen und im schweizerischen Sportrecht, in: Aufbruch nach Europa. 75 Jahre Max-Planck-Institut für Privatrecht, Tübingen 2001, 99επ.

²⁵ K. Vieweg, Sponsorship, International Sports Associations, and Litigation – From the Perspective of German Law, *Nottingham L.J.* , 53.

²⁶ B. Heß, Sportschiedsgerichte im Lichte der New Yorker Konvention, *ZZP Int* 1998, 457, 459, 463.

²⁷ P. Schlosser, Die olympische Sportsgerichtsbarkeit und das deutsche Recht, in: FS für A. Zeuner, Tübingen 1994, 467.

²⁸ J.A.R. Nafziger, *I.C.L.Q.* 45 (1996) 144.

Από το 1995, εφαρμόζεται μια ταχεία διαδικασία, στο λεγόμενο ad hoc τμήμα του ΔΑΔ. Στον τόπο της αθλητικής διοργανώσεως λειτουργεί ένα γραφείο του ΔΑΔ, με έναν περιορισμένο αριθμό διαιτητικών δικαστών, που πρέπει να αποφανθούν επί κάθε νομικής διενέξεως, εντός 24 ωρών από την προσφυγή στο ΔΑΔ.

Υποθέσεις Perez και Miranda

Δύο υποθέσεις που απασχόλησαν το Διαιτητικό Αθλητικό Δικαστήριο, με αντικείμενο την ιθαγένεια αθλητών, εν όψει των Ολυμπιακών Αγώνων στο Σίδνεϋ, αφορούσαν τους αθλητές *Perez* και *Miranda*. Εκδόθηκαν συνολικά πέντε αποφάσεις.

Η πρώτη υπόθεση είχε ως εξής: Ο Angel Perez ήταν Κουβανός, ο οποίος συμμετέσχε στους Ολυμπιακούς Αγώνες της Βαρκελώνης, στο άθλημα του καγιάκ. Τον Μάιο του 1993, μετά από μια αθλητική διοργάνωση στο Μεξικό δεν επέστρεψε στην Κούβα, παρά κατέφυγε στις ΗΠΑ, όπου και ζήτησε πολιτικό άσυλο, το 1995. Το 1994 παντρεύτηκε αμερικανίδα υπήκοο και το 1995 απέκτησε πράσινη κάρτα. Αγwνίσθηκε με την ομάδα των ΗΠΑ, στα παγκόσμια πρωταθλήματα καγιάκ, το 1997, το 1998 και το 1999. Απέκτησε την ιθαγένεια των ΗΠΑ το 1999.

Σύμφωνα με το άρθρο 46 της Ολυμπιακού Χάρτη, σε περίπτωση μεταβολής ιθαγενείας αθλητή ή αποκτήσεως από αυτόν μιας επιπλέον ιθαγενείας, εφόσον αυτός είχε ήδη συμμετάσχει σε διεθνή αθλητική διοργάνωση με την προηγούμενη ιθαγένεια, δεν μπορεί, για ένα διάστημα τριών ετών από τη μεταβολή της ιθαγενείας, να συμμετάσχει σε διεθνή διοργάνωση με τη νέα του ιθαγένεια. Κατ'εξαίρεση μπορεί να γίνει αυτό, εφόσον το επιτρέψουν οι Εθνικές Ολυμπιακές Επιτροπές και των δύο κρατών, η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή και η ενδιαφερόμενη Διεθνής Αθλητική Ομοσπονδία²⁹.

Η κουβανική Ολυμπιακή Επιτροπή αρνήθηκε να μειώσει το απαγορευτικό χρονικό διάστημα των τριών ετών. Αποτέλεσμα ήταν, η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή να μη δεχθεί τη συμμετοχή του Perez, με τη νέα του ιθαγένεια, στους Αγώνες. Κατά της απόφασεως αυτής στράφηκαν η Ολυμπιακή Επιτροπή των ΗΠΑ καθώς και η αμερικανική Ομοσπονδία Κανό/Καγιάκ, προσφεύγοντας στο ad hoc τμήμα του Διαιτητικού Αθλητικού Δικαστηρίου. Προέβαλαν ως επιχείρημα ότι το δίκαιο των ΗΠΑ διακρίνει μεταξύ υπηκοότητας (*citizenship*) και ιθαγενείας (*nationality*)³⁰, και

²⁹ D.-R. Martens/F. Oschütz, Die Entscheidungen des TAS in Sydney, *SpuRt* 2001, 4,5.

³⁰ Όπως αναφέρει και ο M. Verwilghen, *Conflicts de nationalités. Plurinationalité et apatridie*, 277 RCADI 1999, The Hague/Boston/London 2000, 79, οι δύο όροι, του ιθαγενούς (*national*) και του υπηκόου, πολίτη (*citoyen*), οι οποίοι φαινομενικά είναι συνώνυμοι, χρησιμοποιούνταν παλαιότερα για να υποδηλώσουν διαφορετικά στοιχεία. Η μεν λέξη υπήκοοι (*citoyens, citizens*) προσδιόριζε εκείνους που απολάμβαναν τα δικαιώματα που παρείχε το κράτος, στην πληρότητά τους, ο δε όρος ιθαγενείς (*nationaux, nationals*) αναφερόταν στα μέλη του κράτους που ευρίσκονταν σε κατώτερη κατάσταση από πλευράς δικαίου. Όπως αναφέρει, σύμφωνα με ορισμένη άποψη η ορολογία αυτή επικράτησε για μεγάλο διάστημα στις ΗΠΑ, ενώ σύμφωνα με άλλη άποψη, ο όρος «υπήκοος» συμπεριλαμβάνει κάθε πρόσωπο αμερικανικής ιθαγενείας, είτε απολαύει πολιτικών δικαιωμάτων είτε όχι. Ποιός λέει αλήθεια; Αναρωτιέται ο Verwilghen, ο οποίος καταλήγει στο ότι είναι αρκετά δύσκολο να προσδιορισθεί το ακριβές νόημα των λέξεων. Βλ. επίσης και Z. Παπασιώπη-Πασιά, Δίκαιο Ιθαγενείας, 5^η έκδοση, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2002, 9-10, η οποία επισημαίνει ότι κατ'αρχήν η ιθαγένεια συμπίπτει με την υπηκοότητα. Μια λεπτή διαφορά που

υποστήριξαν ότι ο Perez είχε αποκτήσει τη ιθαγένεια (*nationality*) των ΗΠΑ το αργότερο το 1995, όταν ζήτησε πολιτικό άσυλο. Επίσης ισχυρίστηκαν ότι ο Ολυμπιακός Χάρτης δεν θα έπρεπε να ερμηνεύεται με όρους εθνικού δικαίου, αλλά «σε διεθνές επίπεδο» (*at an international level*). Προς ενίσχυση του ισχυρισμού τους αυτού, προέβαλαν την κριθείσα από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, υπόθεση *Nottebohm*³¹.

Το διαιτητικό τμήμα μελέτησε τη σχετική νομολογία των ΗΠΑ και κατέληξε ότι οι αιτούντες δεν είχαν αποδείξει ότι σύμφωνα με το δίκαιο των ΗΠΑ ο Perez είχε αποκτήσει ιθαγένεια (*nationality*) του κράτους, πριν του απονεμηθεί υπηκοότητα (*citizenship*), τον Σεπτέμβριο του 1999³². Επίσης, όσον αφορά την υπόθεση *Nottebohm*, αποφάνθηκε ότι θα μπορούσε να αποτελέσει καθοριστικό δικαστικό προηγούμενο μόνον σε περιπτώσεις που το αίτημα είναι να αγνοηθεί η προηγούμενη ιθαγένεια ή να ληφθεί απόφαση επί συγκρουόμενων αξιώσεων ιθαγενείας επί του ίδιου προσώπου³³.

Ο Perez κατέθεσε νέα αίτηση βασιζόμενη σε νέα αποδεικτικά στοιχεία, μεταξύ των οποίων και μια νομική πληροφορία περί του κουβανικού δικαίου, σύμφωνα με την οποία είχε καταστεί ανιθαγενής με τη διαφυγή του στην αλλοδαπή το 1993.

Το διαιτητικό τμήμα αποφάνθηκε ότι, μη προβαλλόμενου οποιουδήποτε αντίθετου αποδεικτικού στοιχείου, η νομική αυτή πληροφορία θα έπρεπε να γίνει δεκτή και κατέληξε ότι ο Perez είχε στερηθεί τα θεμελιώδη του αστικά δικαιώματα από το 1993. Εξέτασε στη συνέχεια, το αν υπήρχε «μια διεθνής έννοια ανιθαγενείας που θα μπορούσε να εφαρμοσθεί στην περίπτωση του κ. Perez», προς το σκοπό της ερμηνείας του Κανόνα 46 του Ολυμπιακού Χάρτη. Όπως ανέφερε, σύμφωνα με το δημόσιο διεθνές δίκαιο, η έννοια της ανιθαγενείας περιλαμβάνει και την *de jure* και την *de facto* ανιθαγένεια. Κατά τον ίδιο τρόπο, και η αναφορά του Κανόνα σε «μεταβολή» της ιθαγενείας, περιλαμβάνει, όχι μόνο τη μεταβολή από μια ιθαγένεια σε άλλη, αλλά επίσης τη μεταβολή από μια ιθαγένεια σε καμμία, δηλαδή σε ανιθαγένεια.

Συμπερασματικά, αποφάνθηκε το διαιτητικό τμήμα ότι, για τους σκοπούς του Κανόνα 46, ο Perez είχε «αλλάξει ιθαγένεια» από το 1993, όταν κατέστη *de facto* ανιθαγενής. Κατά συνέπεια, δεν ήταν απαραίτητη η συναίνεση της κουβανικής ολυμπιακής επιτροπής για τη συμμετοχή του στους Ολυμπιακούς Αγώνες και άρα μπορούσε να συμμετάσχει³⁴.

Η δεύτερη υπόθεση αφορούσε έναν επίσης γεννηθέντα στην Κούβα αθλητή καταδύσεων, τον Arturo Miranda, ο οποίος μετά τον γάμο του με μια Καναδή υπήκοο, μετανάστευσε νόμιμα από την Κούβα στον Καναδά. Είχε ήδη προηγουμένως συμμετάσχει σε διεθνή αθλητική διοργάνωση ως μέλος της κουβανικής εθνικής αθλητικής ομάδας. Απέκτησε την καναδική ιθαγένεια το 1999. Και σε αυτή την περίπτωση, αρνήθηκε η κουβανική ολυμπιακή

έχει τις ρίζες της στο παρελθόν, είναι πως ο όρος υπηκοότητα έχει μοναρχική προέλευση και αποτελεί έναν «ενωτικό δεσμό που λειτουργεί κάθετα», ενώ ο όρος ιθαγένεια υποδηλώνει την «οριζόντια ενωτική σχέση» μεταξύ κράτους και πολίτη. Στις περιπτώσεις πολυιθαγενείας, θα μπορούσε να λεχθεί ότι η υπηκοότητα αποτελεί την «ενεργό ιθαγένεια», αφού το άτομο «τακτοποιείται διοικητικά σε μία μόνο χώρα».

³¹ CIJ, 6.4.1955 (Liechtenstein/Guatemala), CIJ Recueil 1955, 4 επ.

³² G. Kaufmann-Kohler, *Arbitration at the Olympics. Issues of fast-track dispute resolution and sports law*, The Hague-London-New York 2001, 12.

³³ G. Kaufmann-Kohler, 12.

³⁴ G. Kaufmann-Kohler, 13.

επιτροπή τη συναίνεσή της, προκειμένου να συμμετάσχει ο Miranda στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Σίδνεϋ με την καναδική αθλητική ομάδα, επικαλούμενη τη γενική της πολιτική επί του θέματος αυτού³⁵.

Το διαιτητικό τμήμα απέρριψε την πρώτη αίτηση συμμετοχής του αθλητή στους Αγώνες, με το αιτιολογικό ότι εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια της κάθε εθνικής ολυμπιακής επιτροπής, το αν θα επιτρέψει σε έναν αθλητή να συμμετάσχει στους Αγώνες με τη νέα του ιθαγένεια, πριν την ολοκλήρωση της τριετούς απαγορευτικής περιόδου. Η κρίση αυτή θα μπορούσε να ελεγχθεί μόνο για αυθαιρεσία ή κακοβουλία, κάτι που δεν συνέβαινε στην περίπτωση αυτή.

Στην υπόθεση αυτή, δεν μπορούσε να προβληθεί και να εφαρμοσθεί το επιχείρημα της ανιθαγένειας, αφού ο Miranda δεν είχε αποστερηθεί των παρεχόμενων από το κουβανικό δίκαιο αστικών δικαιωμάτων. Συνέπεια αυτού ήταν ότι το διαιτητικό τμήμα, εξετάζοντας δεύτερη σχετική αίτηση του Miranda, επικύρωσε την έλλειψη δικαιώματος συμμετοχής του στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Σίδνεϋ. Τόνισε βεβαίως, ότι η εφαρμογή του Κανόνα 46 ήταν επαχθής για τον αθλητή στη συγκεκριμένη περίπτωση και συνέστησε, στο αιτιολογικό της αποφάσεώς του, στη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή να ζητήσει από την κουβανική ολυμπιακή επιτροπή να επανεκτιμήσει τη στάση της και να εξετάσει μήπως θα ήταν δυνατόν να μειωθεί η τριετής χρονική απαγορευτική συμμετοχής του αθλητή περίοδος. Η πρόταση δεν είχε αποτέλεσμα, αφού η κουβανική ολυμπιακή επιτροπή παρέμεινε στις θέσεις της, επικαλούμενη ζήτημα αρχής³⁶.

Οι δύο αυτές υποθέσεις είναι επίσης ενδιαφέρουσες και από πλευράς δικονομικού δικαίου. Στη δεύτερη αίτηση, στην υπόθεση Miranda, το διαιτητικό τμήμα θεώρησε ότι η προηγηθείσα απόφασή του επί του ίδιου αντικειμένου μεταξύ των ιδίων προσώπων, δεν το εμπόδιζε να ασχοληθεί εκ νέου με την υπόθεση. Αναφέρθηκε στο ζήτημα του δεδικασμένου, λέγοντας ότι οι διαιτητικές διαδικασίες βασίζονται στην ιδέα της συναινέσεως και άρα, εφόσον συμφωνούν τα μέρη και προσάγουν κάποιο νέο επιχείρημα, μπορεί να εξετασθεί εκ νέου η υπόθεση.

Την επόμενη ημέρα, εξετάζοντας τρίτη αίτηση στην υπόθεση Perez, το διαιτητικό τμήμα προέβη σε αυστηρότερη εφαρμογή της αρχής του δεδικασμένου. Αρνήθηκε να εξετάσει επί της ουσίας την υπόθεση, παρ'ότι οι διάδικοι δεν ήσαν οι ίδιοι. Την αίτηση στην περίπτωση αυτή, είχε καταθέσει η κουβανική ολυμπιακή επιτροπή, η οποία αναστατώθηκε από την απόφαση του διαιτητικού τμήματος στην προηγούμενη, δεύτερη αίτηση και στράφηκε κατά του ίδιου του τμήματος. Δεν είχε συμμετάσχει σε εκίνη την προηγούμενη διαδικασία, παρά το ότι είχε προσεπικληθεί.

Το τμήμα έκρινε ότι η αιτούσα είχε την ευκαιρία να συμμετάσχει στη δεύτερη εκείνη διαδικασία, ως προσθέτως παρεμβαίνουσα, ως έχον έννομο συμφέρον μέρος (interested party). Άρα, πλέον είχε μόνο τις δυνατότητες προσβολής εκείνης της αποφάσεως, που παρέχει ο ελβετικός νόμος ιδιωτικού διεθνούς δικαίου. Αντίθετα, έκρινε το διαιτητικό τμήμα, δεν είχε καμία αρμοδιότητα να αποφανθεί επί προσφυγών κατά των δικών του αποφάσεων³⁷.

³⁵ D.-R. Martens/F. Oschütz, *SpuRt* 2001, 6.

³⁶ G. Kaufmann-Kohler, 15.

³⁷ D.-R. Martens/F. Oschütz, *SpuRt* 2001, 6.

Συμπερασματικά σχόλια - Αποτελεί καταστρατήγηση των διατάξεων που ρυθμίζουν την ισότιμη συμμετοχή κρατών, η διευκόλυνση της πολιτογραφήσεως αθλητών;

Όπως αναφέρθηκε, πρωταρχικό κριτήριο στους Ολυμπιακούς Αγώνες, το οποίο δικαιολογεί την επιλογή αθλητών με βάση την ιθαγένειά τους, είναι ο αντιπροσωπευτικός χαρακτήρας των αγώνων αυτών.

Παρατηρείται εν τούτοις ότι πολλά κράτη, προκειμένου να περιορίσουν στην ουσία το πεδίο εφαρμογής του κανόνα της ιθαγενείας ως κριτηρίου επιλογής των συναρταριζόντων τις εθνικές ομάδες αθλητών, ακολουθούν μια πολιτική «προτιμώμενης», «ευχερέστερης» πολιτογραφήσεως κορυφαίων αθλητών, η πολύ πιθανή επιτυχία των οποίων θα έχει συνέπειες ιδιαίτερας θετικής για την αίγλη των κρατών αυτών – και όσα η αίγλη αυτή συνεπάγεται. Προσάπτεται λοιπόν στα κράτη αλλά και στους αθλητικούς συλλόγους, ότι με κάθε τέτοια διευκολυνόμενη πολιτογράφιση, δίνουν μεγαλύτερη σημασία στο ιδιαίτερο συμφέρον τους για αθλητικές επιτυχίες παρά στην εκπροσώπηση από τους αθλητές του κράτους τους³⁸.

Είναι αυτό εν τέλει ακριβές; Και αν ναι, είναι οπωσδήποτε επιλήψιμο; Η απάντηση θα ήταν προφανώς και αναμφισβήτητα καταφατική, εφόσον η ιθαγένεια ταυτιζόταν με την εθνικότητα ενός προσώπου. Δεν είναι όμως αυτονόητο το ότι η διευκολυνόμενη πολιτογράφιση αθλητών, έστω και αν αποσκοπεί στο συμφέρον του κράτους για αθλητικές επιτυχίες, είναι καταδικαστέα. Δεν θα μπορούσε να υποστηριχθεί με ισχυρά επιχειρήματα ότι το συμφέρον για αθλητικές επιτυχίες είναι αθέμιτο.

Όσον αφορά στο ζήτημα αν ο αθλητισμός αποτελεί οικονομική δραστηριότητα εμπίπτουσα στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου, δηλαδή αν η επιλογή αθλητών με βάση την ιθαγένειά τους προσκρούει στους κοινοτικούς κανόνες περί ελεύθερης κυκλοφορίας, η απάντηση φαίνεται πως παραμένει ακόμη ασαφής.

³⁸ Βλ. και *J. Fritz*, Die erleichterte Einbürgerung von Spitzensportlern nach dem neuen Staatsangehörigkeitsrecht, *SpuRt* 2000, 137, 139, ο οποίος αναφέρεται στις προϋποθέσεις του γερμανικού δικαίου, με βάση τις οποίες διευκολύνονται οι πολιτογραφήσεις, και μειώνεται ο απαιτούμενος χρόνος παραμονής στη Γερμανία από οκτώ σε τρία το λιγότερο έτη, και ειδικότερα στην προϋπόθεση υπέρξεως ιδιαίτερου δημόσιου συμφέροντος. Τέτοιο δημόσιο συμφέρον μπορεί, όπως επισημαίνει, να υφίσταται στις περιπτώσεις που ο πολιτογραφούμενος πρόκειται να απασχοληθεί σε κάποια δραστηριότητα, προς το συμφέρον του γερμανικού κράτους, ιδιαίτερος δε στον χώρο του αθλητισμού. Η πολιτογράφιση ατόμων του χώρου αυτού, προϋποθέτει ότι ο αιτών αυτήν διαμένει στη χώρα τουλάχιστον επί τρία έτη, πρόκειται μετά βεβαιότητας να στελεχωσει μια γερμανική εθνική ομάδα και δείχνει να έχει μακροπρόθεσμες διεθνείς προοπτικές.